

KIS-861 – Gl. **tag** (p. 218), **obsédé** (p. 219), **pion** (p. 219), **calmant** (p. 221), **stabilisateur** (p. 222), **révolutionnaire** (p. 222), **habitués** (p. 223), **prostituer** (p. 224), **exprimer** (p. 227)

(LM, GE, YBAN, MME – 21 09–28 12 05)

TAG

[LM – 21 09 05] Gl. *un tag / taguer (un mur)*.

[GE – 20 10 05] Nemet e ve kavet ur ger berr ha plijus, e ranker amprestañ. Met kudenn a sav pa 'z eus ur pennanv *tag* dija e brezhoneg. Diskoulm kentañ : degemer Br. *tag* g., *tagiñ* en ur gontañ war ar c'hemmadur hag ar gendestenn evit diforc'hekaat. Eil diskoulm : amprestañ an distagadur saoznek (perak goude holl amprestañ distagadur gallek ur ger saoznek ?) hag arverañ *teg* g. -où, *tegiñ*. (Bezañs Br. *tek*, *tekenn* ne hañval ket degas kudenn). E kembraeg e skriver *tæg* evit diforc'hiñ diouzh *tag* (met n'ouzon ket penaos e tistagont). Trede diskoulm : amprest rik, andezneuz¹, eleze : *un tag*, *tags zo bet livet* (distaget [tæg], [tægs] ha kemmstouet² er skrivadur), na gavan ket gwall spletus, seul gent ma ne c'haller deverañ verb brezhonek ebet.

[YBAN – 17 11 05] Ne gavan ket bastus ober gant *tag* ivez. E galleg e reer ivez gant *graffiti*, *bombage*. Klevet 'm eus ivez *graf*, met n'ouzon ket penaos skrivañ ar ger-se. Un dra voutin a-walc'h eo deuet da vezañ, a-wechoù o kemer ul lec'h damgefridiel en dinazioù. Me gav din e talvez ar boan kavout

¹ A-zivout hent an amprestañ a zo “derc'hel ar skrivadur allyezh en ur verkañ an allyezhded dre ar stouadur [...], hep arloañ ar c'hramadeg vrezhonek”, sl. La-17 43.

² Br. *kemmstouiñ* a ginnigan ober eus an tun digemmañ a c'hoarvez a lakaat un termen e stouedoù e-barzh ur gendestenn e romanoù hag e romanoù e-barzh ur gendestenn e stouedoù.

ur ger brezhonek evit ar mod eztaoliñ-se. En derou e oa un doare sinadur “*Signature codée formant un dessin d'intention décorative, sur une surface (mur, voiture de métro...)*”, eme Pet. Rob. E GEAK. e lennan **PARAPHE** tioñv g. Gerdarzh ar ger saoznek *tag* zo dianav, mechal ha n’eo ket liammet gant *(s)teig “pikañ, flemmañ” (DGVB), pa rank bezañ flemmus ar benveg da lezel e verk. Ha gallout a reer arverañ c’hoazh hBr. *tig-*, *tigom* ? Bras eo an temptadur d’ober gant *tig* ! Chom a ran boud avat ha ne welan ket derou un danvez kinnig.

OBSÉDÉ

[GE – 20 10 05] *Un obsédé (du travail...)* "unan na c’hell nemet soñjal el labour, a zo e spered dindan damani al labour". Eus ar yezh lennegel e c’haller tennañ troiennoù : *gantañ albac’henn*, *sorc’henn (al labour)*, *albac’hennet gant (al labour)*, *sorc’hennet gant*, *gwrac’h gant*, *tik gant*, *stultennet gant*, *pitilh gant*, *froudennet gant* a gouezh nes pe nesoc’h d’ar ster ambredet. Pe amprestañ digant an Deologiezh : *pozitet* (Gl. *possédé*) *gant*, *goubozitet* (Gl. *obsédé*) *gant* ; digant ar Bredelfennerezh : *mac’hennet gant*. Pe krouiñ un termen : *darvredet gant al labour*, *un darvreded a ’l labour* "(unan) a zo e vred destrizhet gant preder al labour".

Splet an diskoulm-mañ e ve digeriñ ur steregor dre reiñ tro d’ur broustennadur termenoù : *darvred* g. (nepell diouzh *darvennoz*), *darvredad*, *darvredadenn*, h.a. Ouzhpenn se, e c’haller spurmantiñ ur skalfad kemeradurioù a lakafe rannheñvelsteriezh etre *darvred-* hag *entan-*, *angerzh-*, h.a.

PION

[LM – 21 09 05] E GBAV³ emañ **gard**, pion (collèges, lycées).

[GE – 20 10 05] Gl. *pion* zo ur ger kaozeek eus luc’hach ar skolioù. N’ouzon ket an anv kefridiel arveret hiziv. Gwechall e oa *maître d’étude*, *surveillant*. VALL. a ro *mestr studi*. Lies hent : *a*) pe ober gant an anvad kefridiel (e grouiñ diouzh *ret*) ; *b*) pe ober gant ur ger kaozeek a ijinimp, ha gwall arvarus eo bepred ijinañ an troiennoù kaozeek borc’het gant ur

³ *Geriadur ar brezhoneg a-vremañ*, gant F. FAVEREAU, Skol Vreizh, 1992.

gevredigezh vrezhonek n'eus ket anezhi ; c) pe amprestañ en ur zezneuziañ ar ger kaozeek gallek : *pion* g. -ed (n'eo ket *pionñ*) (perak mont d'ober un amprest all evel *gard* ?). Mar fizian er geriadurioù ne hañval ket bezañ a dermen kaozeek saoznek (*junior master* a lennan en Harrap), nag alamanek (*Klassenaufseher* "evezhier klas").

[LM – 25 10 05] Bet e oan bet *pion* gwechall e-pad un toullad bloavezhioù. Ar *pions* ent kefridiel a oa daou seurt anezho : ar re a labourer war an deiz hepken hag ar re a oa o labour en abardaez war-lerc'h an devezh skol (studi), en noz ha diouzh ar beure betek ar c'hentelioù kentañ. *Maîtres d'internat* a veze graet eus an eil re ha *surveillants d'externat* eus ar re all. Ne gav ket din e ve bet kemmet tra abaoe (nemet an hunvaoù, ma 'm boa, e-kichen Felger, un aridennad ouzhpenn tregont gwele — hag o annezidi vurbuennek — da evezhiañ !).

[GE – 26 10 05] Chom a ra neuze da zivizout an titloù diwar al loazioù : *mestr, evezhier + studi, diabarzhialed, diavaeziaded* (pe *diabarzhiati, diavaeziati*, pe c'hoazh *diabarzhiadezh, diavaeziadezh*).

[MME – 28 12 05] Atav em eus klevet ober gant Br. *eveshaer* gant an dud a 'm eus anavezet o doa ar garg-se. E luc'haj brezhonek tunodo ar Roc'h-Derrien e reer gant *krib*, evit envel ar flied, hag e langaj chon Pont-'n-Abad e reer gant ur ger kenorin : *kribenned*. Dastumet em eus ur skouer eus implij Br. *krib* hag a dro brav-bras ar Gl. *pion*.

Skrivañ a ra GBAV *krip* ha treiñ gant Gl. *pandore*. Gwelloc'h ganin skrivañ *krib* abalamour d'an deverad *kribenned*.

krib

I. (*tunodo*)

(1) Gendarmes.

• (1885) *ARN* 25. Gendarmes, *tr.* « **Krib** ».

• (1962) *EGRH* 1 46. **Krip** n. d'h. surnom donné aux gendarmes ; personnification de la maréchaussée.

(2) **Krib Jezuz** : gendarmes.

• (1885) *ARN* 25. Gendarmes, *tr.* « **krib Jezuz** ».

II. Pion, surveillant.

• (1908) *FHAB Gwengolo(?)* 267. beac'h d'an dominoiou epad eun heur evit rei amzer da *grib* ar skolaj da ober tro venn ous hor c'hlask.

kribenned plur. (*langaj chon*) Policiers, flics.

• (1936) IVGA 235. beza higennet gant «*ar gribenned !*» • (1947) YNVL 35. Gwelet ec'h eus ar «*gribenned ?*»

CALMANT

[GE – 20 10 05] Termen mezegel aet e-maez arver hiziv, bezant c'hoazh er yezh kaozeek. A-dal dezhañ eo koulz lakaat Br. *louzoù distanus* kinniget gant VALL. hag adkemeret gant DFBH.

Dilezet eo bet an termenou dispis a oa en arver el liaerezh⁴ pemont vloaz 'zo. E geriadurioù ar mare e kaver : Sz. *anetic, relaxing, soothing, lenitive, demulcent, obtundent, sedative, calmative* ; Gl. *anétique, calmant, émollient, sédatif* ; Al. *anetisch, beruhigend, leniens, sedativ, dämpfend, lindernd*⁵. En hanc'herieg vezegel gallek hiziv ne chom nemet *sédatif*, ha c'hoazh gant lies kemeradur (n'on ket evit komz eus an termenou chomet en arver er yezhoù all, dre ziouer a deuliadur ; souezhet e ven e vanfe enno ivez kalz aspadennoù). Abaoe pemont vloaz, ent resis abaoe dizoloadenn ar *Chlorpromazin* e 1955, n'eo ket paouezet ar Vredkimiezh ha, war un dro, ar Vredvedouriezh a ziorren. Bep bloaz e kinnig an imbourec'herion bredwezherioù⁶ nevez : war fiñv e vez dizehan rummadur ar re-mañ, heñveloc'h ar rummoù ouzh teskadoù fuilh eget ouzh kombodoù treset ur wech da vat. An arbennoù eus valigañs an destladur en domani-se eo, ouzhpenn ma nevesaer dizehan al liaoù, lies gwered pep hini anezho (ar *Clonazepam*, lakaet da gentañ en nevid evel habaskaer, a ziskouezas bezañ un enepkrideg⁷ efedus ouzh an droukfell ; ar *Carbamazepin*, enepdroukfelleg⁸ muiiek, a erskriver ivez evel enepgouvideg⁹, h.a.). Setu, en dizurzh hag ent diglok, an talbennoù a dalvez hiziv da renkañ well-wazh ar gwezherioù deuet war lerc'h al louzeier distanus :

Gl. *tranquillisants* ; Sz. *tranquilizers* ; Br. *habaskaerioù*.

Gl. *anxiolytiques, tranquillisants mineurs* ; Sz. *anxiolytics, minor tranquilizers* ; Br. *dienkrezerioù, habaskaerioù leiek*.

Gl. *hypnotiques, somnifères* ; Sz. *hypnotics, soporifics* ; Br. *huneiadoù, hunwezherioù*.

⁴ Sl. La-09 336-343.

⁵ Sl. *Elsevier Medical Dictionary* (1964).

⁶ Sl. La-07 51.

⁷ Br. *enepkrideg* ; Gl. *anticonvulsivant* (GEVE.ms.)

⁸ Br. *enepdroukfelleg* ; Gl. *antiépileptique* (GEVE.ms.)

⁹ Br. *enepgouvideg* ; Gl. *andidépresseur* (GEVE.ms.)

Gl. *sédatifs* ; Sz. *sedatives* ; Br. *hezerioù*.

Merkañ a ranker, ouzhpenn se, ne genglot ket ar rummadurioù degemeret gant an aozerion. Agentaou c'hoazh, liaourion⁴ 'zo a selle an *dienkrezerioù* hag an *neurolepteier* evel isrummoù d'an *habaskaerioù*...

STABILISATEUR

[LM – 21 09 05] Gl. *stabilisateur de vol*, Br. *kempouezer, kempouezell* ?

[GE – 20 10 05] Gl. *stabilisateur* "trevnad dereizhañ erolad ul loc'hell, karbed, nijerez, h.a." Br. *kempouez* zo soularget a gemeradioù endeo. Gwell klask un hent all. Soñjal e *stabilaat*, pe e *gwastataat, goustadiñ*¹⁰, pe e *-stal-* evel en *arstal*¹¹, *kestal*¹², *destalañ*¹³. Evit al luniañ soñjal ivez en *arouleviañ*¹⁴, *arouluniañ* "mirout ouzh an neuziad a bellaat diouzh ar goulun"¹⁵ : *aroustalañ* "ur wech stalet un naouuster (roud, tizh, h.a.) eus al loc'hañ (ruilh, nij, h.a.), mirout ouzh al loc'hell (karr, nijerez, h.a.) a bellaat diouzh ar staladur". Alese, *aroustaler loc'hañ, loc'haroustaler, aroustaler nij(al), nijaroustaler*, h.a. Kement-mañ betek kaout ali YBAN.

[YBAN – 24 10 05] E GEME e roez *stabilaer skeudenoù* hag ivez *aroubred ar skeudenn*. E GEVER e kaver ivez *stabilaat*. A dra sur ez eo *stabilaer nij* ar pep aesañ hag ar pep etrevroadelañ : Sz. *stabilizer*, Al. *Stabilisator*, Iw. *daingnitheoir* < *daingnigh* "kreñvaat, festañ, diogeliñ" < *daingean* "kreñv". Kement se lavaret, e kavan mat ivez *aroustaler* pa 'z eus anv a arouleviañ ar staladur. Neuze *nijaroustaler*.

RÉVOLUTIONNAIRE

¹⁰ Sl. La-16 341.

¹¹ Sl. GBLF § 976.

¹² Sl. La-09 223.

¹³ Sl. La-13 355.

¹⁴ Sl. La-09 322 ; GSTL § 3573.

¹⁵ Sl. La-09 322.

[LM – 21 09 05] Br. *des voitures révolutionnaires*. Petra eo da soñj a-zivout kirri nevezus ?

[GE – 20 10 05] Un tun daranverezh eo arverañ *révolutionnaire* amañ gant ar ster "o treuzfurmiñ en holl d'an holl war well an dra-mañ tra", dre gorvoiñ ar c'hennotadur deuet war ar ger en 20t kantved da heul an arwarzh o devoe an Dispac'h soviedel ha, dre gilazlamm, an Dispac'h gall. Br. *nevezus*, ya, daoust ma ne gaver ket gant an adanv-se an nerzh a zo gant Gl. *révolutionnaire*. Merkomp neoazh : a-dal da Gl. *révolution* ez arverer Br. *dispac'h* en domani politikel hepken, ha Br. *reverzhi* en domanioù all (*reverzhi c'hreantel, stlennegel*, h.a.). Perak na stiañ war ar c'hemeradur-mañ diwezhañ evit dec'heriañ ar c'heal "nevez ha disheñvel krenn war well diouzh ar pezh a zo" hag ober gant Br. *reverzhius* ? Nemet e karfed distreiñ da dun kozh an errizhañ, arveret bepred en troiennoù gallek : *un(e) X de rêve*. Soñjal a ran en *errizhek* "hervez ar rizh a ervanner", *errizhidik* "o tennañ d'ur rizh a ervanner". *Kirri errizhek, errizhidik...*

[LM – 25 10 05] Ned on ket kendrec'het gant eil lodenn da respont (*errizh-*). Evidon a laka kemm etre *une voiture révolutionnaire* (unan a ya ul litrad strilheoul ganti dre gant kilometr lakaomp) ha *la voiture de mes rêves*, a c'hallfe ken buan all bezañ un De Dion-Bouton 1900 !

HABITUÉS

[GE – 20 10 05] Gl. *habitué* "den o taremprediñ ingal ul lec'h (ur stal, ur c'hafedi, h.a.)". Rikladurioù ster zo bet e galleg evel e brezhoneg war an tared ster-mañ :

Gl. *chaland* (1390) "qui a coutume d'acheter chez le même marchand *ostis*" (GREg).

Gl. *pratique* (16t kv.) *a* "clientèle" (Pet. Rob.) ; *b* "celui qui a l'habitude d'acheter chez un marchand *hostiz*" (TDE.FB) ; "**pratik**, client, pratique" (RUSq).

Gl. *client* *a* "(hist. rom.) *gwaz* pl. *gwizien, gwareziad* pl. *-zidi*" (VALL) ; (15t kv.) "celui qui se place sous la protection de qqn." (Pet. Rob.) ; "qui est sous la protection d'un patron *goas*, pl. *güüzyen*" (GREg) ; *b* "plaideur *breutaër*" (GREg) ; "client d'un avocat *kuzuliad* pl. *kuzulidi*" (VALL) ; *c* "pratique d'un marchand *hostiz*" (TDE.FB) ; "client de commerçant *ostiz*"

pl. *-ien*, *ostiziad* pl. *-zidi*, *prener* pl. *-ien*” ; “*et arval*, pl. *-ien T*” ; *ostiz*, *arval*, *arvaler*, *pratik*, *ever*, *kliant* (hervez DCFB) ; “*arval* ; se faire des *-s ostizañ*” (GEAK) ; *arval*, *ostiz*, *pratik* (hervez GBAHE).

Gl. *habitué* “qui fréquente *arvailh T* pl. *-ien* ; voir **client**” (VALL).

Er yezh kempred, e reer hogos bepred gant *arval* er ster "den o prenañ udb. en ur stal pe digant ur c'henwerzher" (ha *kuzuliad* ur breutaer, *arval*, *kuzuliad*, *gouziviad* ur mezeg, h.a.), hep lakaat nemeur a gemm etre an darempreder ingal hag ar prener diwar dremen. A se e ranker moarvat resisaat : *arvalion voas* pe, marteze gwelloc'h, *arvalion gustum* (*boas* zo ledanaet e steriegezh hag arveret e kemeradurioù un tamm mat disheñvel : *henvoazel*, h.a.), pe *kustumeion* ?

Notomp evelkent eo bet dilezet arver *ostiz* er c'hemeradur "prener boas" evit hepkoriñ ar mesk gant ar c'hemeradurioù all ; evidon ne welan ket perak e paouezfemp a ober gant ar ger, dreist-holl el lennegezh hag er c'haozeeg pa ve ar c'henarroud o tiwall ouzh ar mesk.

PROSTITUER

[GE – 28 10 05] Orin ar verb gallek eo La. *prost*“(tu(o "lakaat dirak, a-ouez d'an holl ; dizenoriñ, saotrañ ; gastaat, louvigezhiñ". Heñvelekaet e veze ar c'henwerzh revel ouzh un tarouloc'h, ouzh un halegiñ a 'n traoù nevet, kennotet ivez ar c'hevenebiñ etre prevez ha foran, ar *prost*“(tu#t "(o o vezañ an diskouez ent foran, an diskorañ eus ar pezh a zo prevez a natur, keal bezant e Gl. *fille publique*. Unan pe un all eus ar c'healioù-se a adkaver e hBr. *milin* "an hini a saotr, a vez saotret", e Kb. *halogi* "saotrañ, breinañ, halegiñ, tarouloc'hañ, gwallañ". Dec'heriet ez eus ur c'heal ouzhpenn gant Kb. *darostwng* "sujañ, sklavañ, izelaat, gastaat" hag, ent ameeun, gant hBr. *banleu*¹⁶ "houlier", ent diarlenn : "levier maouez".

E brezhoneg, lakaet er-maez an daou verb usveneget, e vank an termenou kevazas, o tec'heriañ ar c'healioù "diskouez ent foran", "sujañ", kuit a nep barn divezel. An emzalc'h divezour, an dismeg kennotet gant Br. *gast* (Kb. "kiez"), Br. *louvigezh* (en orin : "flaer, loustoni") pe c'hoazh gant

¹⁶ Sl. La-17 67-68 ma titourer an diaes eo dezneuziañ ar ger.

hBr. *milin*¹⁷ a vir na ve degemeret ar gerioù-se pe o deveradoù er yezh kev-rankel. Kevanluniañ ne c'haller ken ober. Treiñ a rafen ouzh Kb. *darostwng* hag ouzh an termenoù all ganet eus Kt. **eks-+ stong-* : Kb. *estwng* "to bend down, subdue", *cystwng* "to bring down, subdue", *gostwng* "to lower, bow, subdue, subjugate"¹⁸, Br. *stouiñ*. Da rakger ez afe Br. *er-* "dirak, war raok", a orin gant La. *pro* -, Gr. *pro* -. Degouezhout a rafed gant ar bennrann *erstou-*.

Alese :

Br. <i>erstouiñ</i>	Gl. (<i>se</i>) <i>prostituer</i>
Br. <i>emerstouiñ</i>	Gl. <i>se prostituer</i>
Br. <i>erstouad</i> , h.a.	Gl. <i>prostitution</i>
Br. <i>erstoued</i> , -ez	Gl. <i>prostitué</i> , -e
Br. <i>erstouer</i>	Gl. <i>proxénète</i>
Br. <i>erstouerezh</i>	Gl. <i>proxénétisme</i>
Br. <i>erstouadour</i>	Gl. " <i>client</i> ", <i>miché</i> , <i>micheton</i>

hag an deveradoù hep kevatal gallek eeun :

Br. *erstouadel*, *erstouadek*, *erstouadus*, *erstouat*, *erstouadezh*, h.a.

[YBAN – 18 11 05] "Kuit a nep barn divezel", emezout. Ha ne gav ket dit ez eus unan gant *erstouiñ* ? Ha quid a-zivout un *erstoued estoue* ? Gant ar galleg *prostituer* n'eus barn ebet : "diskouez er foran". Komz a reer mui ouzh mui a "micherioù ar rev", a "gougoradoù revel", hep ma ve kel a "stouiñ dirak". Gwell klask war an tu-se da'm meno. Hag eñ zo hanc'herioù evit an arbennigiezhoù ketep war dachenn an obererezh-se ? Lakaet er-maez an anvioù disprizus ne welan nemet *call-girl*, *amazone*. Forzh penaos e vo bepred anv a werzhañ gwizadoù revel, a "gwezhourion rev" pe revwezhourion, pe c'hoazh a "gougorerion rev". Betek gouzout e rafed gant *revwezh*, -*iñ*, -*our*, -*ourez*.

¹⁷ Sl. DGVB 257. A du 'rall e ve diaes degemer an dezneuziad Br. *milin* en askont eus un heñvelson.

¹⁸ Hervez GPC.

[GE – 23 11 05] E gwir, ne 'm eus ket resisaet a-walc'h va mennoz pa 'm eus graet anv eus “barn divezel” — ganit eo deuet an termen a vanke : “disprizus” eo. A dra sur, ne spir ket ar varn divezel, ha pa ve douget war an ober ha n'eo ket war an den oc'h ober, evit savelañ anvad un obererezh. Ha lavarout ez eo karezadus an diarsell o tisteurel an divezelezh zo soliañ war an divezelezh he unan, rak kantreizh an divezelezh n'emañ ket er-maez anezhi, en he c'hreiz ne lavaran ket, en ur feiz en den pe en un trehont — hervez durc'hadur pep hini. A-du on avat evit ma kinnigfe ar yezhour an termenou ret da gement diarsell a vez er gevredigezh, e se evit degemer da ginnigadenn *revwezh, -iñ, -our, -ourez*, kevazas diouzh ur speredegzh oc'h emastenn “mui ouzh mui”. Diarselloù all ez eus avat — ne lakaan ket e penn kont hini ar “Comités d'éthique” kretaet gant ar galloud politikel, da amkan dezho diwall an urzh er geoded, na reont nemet heuliañ gant ur c'hammedoù dale araokaat ar speredegzh keitat. Komz hervez houmañ diwezhañ a wazadoù revel zo kement hag arloañ kemez ar c'hinnig hag ar goulenn ouzh ar revelezh, e berr he armerzhekaat, astenn dezhi an hebadell : “Pep tra a c'hell bezañ gwerzhet ha prenet.” Kuit a bep diarsell personel e tle ar yezhour kinnig e wazerezh d'an holl speredegzhioù ha pa ve d'ar speredegzh all a sell ar revelezh hag ar serc'h evel ul lod eus kreizon unel pep den hag ar marc'hadourekaat anezho evel un trozadur. Kemeromp ur vodelezh eus ar *revwezhiñ*, an *EBE* o c'hoarvezout eus un houlier hag eus ar merc'hed o labourat evitañ, gant gerioù all : eus ur penn embregerezh hag eus e goskor ; hervez ar boaz o ren e-touez ar pennoù stal, e ray marteze eus ar merc'hed “*mes collaboratrices*”, pezh na viro ket outo a vezañ *isurzhiat* dezhañ. Ar speredegzh all a sello an houlier evel prener ha gwerzher n'eo ket da labour implijadezed, met d'ar pezh a ra kreizon an den e pep hini anezho ; Br. *erstouiñ* a zec'her, n'eo ket kement-se keñver armerzhel an isurzhiañ, met an tizhad ouzh an dended. Bepred hervez an kez speredegzh, da hevelep tizhad ouzh an dended eo kiriek kenkoulz all ar revwezhourion ha revwezhourezed dizalc'h. Kevazasted an termenou n'eo ket da glask amañ e-keñver an ergorelezh, met e stern ar speredegzhioù.

[YBAN – 23 11 05] “Kuit a bep diarsell personel e tle ar yezhour kinnig e wazerezh d'an holl speredegzhioù”, a-du ganit anat eo hag e kement ha ma 'z eus tu. Ha setu dres perak e 'm eus graet anv a *revwezh*, o chom war dachenn an armerzh hag al labour. Me oar ez eo c'hoazh ober politikerezh na ober politikerezh ha disteurel an divezelezh zo c'hoazh soliañ war an divezelezh he unan. Neoazh e kavan digevatal an doare da sellout ouzh

“gwezhourion” a werzh gwazadoù rev ha reoù all a werzh gwazadoù o divvrec’h, o empenn pe un dra all. Hervez tud ’zo ez eo an dispriz taolet war ar revwezhourezed e dalc’h an devoud ez int merc’hed, muioc’h eget traoù all. Kement-se lavaret, ne dalvez ket ivez e tuan gant ar speredegzh-se, rak nep gwaziad pe implijad — splannat gerioù — a stou dirak e batrom o vezañ isurzhiat dezhañ. Nep labourer a werzh e nerzh labour, ha se zo ivez un tizhad ouzh an dended, ur seurt arallekadur, na petra ’ta.

EXPRIMER

[GE – 05 11 05] Ur frazenn a zistagomp, ur prepoz boutin pe orinel. Feukus n’eo ket ha neoazh ur gwarzh eo. Ur gwarzh, n’eo ket evit hon emzivizer marteze, ac’hoel e kement ma n’eo ket hemañ un dalc’hiad eus pennaenn an ergorelezh. Rak er bed ergorel ez eo pep devoud mab reizhwir d’ul lignez arbennoù, e piaou d’ur *pedigree* savelek, ha setu enta hon eztaoladenn o tegouezhout evel un enbroer, hep arbenn d’he c’hreataat, hep saveleenn evit ober meiz warni, evel ur *sans-papiers* e republik an traoù. Er bed ergorel, a anver c’hoazh an alvez, n’eus ket plas evit pezh a zo hep arbenn, n’eus plas nag evit al lavar, nag evit andon al lavar, mab den. Heñvel eo an alvez ouzh ur c’hastell hep dor, ken e rank chom er-maez an hini en savas. Ar saveleannoù adeiladet dre al lavar evit displegañ ar bed ergorel ne zisplegont ket al lavar. A dra sur, n’eus ket manket a dreuzvarc’hadoù, a gomezadurioù evit reiñ da vab den ul lec’h en adeilad. Touillet e voe goude taol dorioù er mogerioù hag aotreet da vab den mont tre gant ma tarbennfe lezennoù ar riez, eleze gant ma asantfe bezañ alvez evel ar pep all. Pe c’hoazh e voe aotreet sevel, e skeud ar c’hreñvlec’h, maner ar beved ha tinell ar spered war an diviz ma chomfent e damani an ergorelezh : lakaet e voe an abegoù d’un isrumm eus an arbennoù, reoladoù ar beved ha dezvoù ar spered d’ur seurt arbennik a saveleannoù¹⁹. Kilstourm a voe, gwir eo, ouzh an alvezekaat, enebañ a read ur bed diabarzh ouzh ur bed diavaez, diarc’hañ evit un dangorelezh gwirioù par da re an ergorelezh, houmañ o vezañ maezienn ar gweredoù savelek, hounnezh amgant al luskoù rezidek. Enepkilstourm ivez, pa strivad da zistreiñ d’an unelezh dre geñverelaat ar werc’helezh ergorel, dre ergrafañ ul ledwerc’helezh, dre reiñ

¹⁹ Sl. skouerioù eus an emzalc’h prederel-se gant skridoù Julia KRISTEVA (La-13 102-118, sl. ivez La-16 319), gant doazhadur COURNOT (La-17 212-213).

d'al lavar staelad ul ledergorelezh ha da vab den natur ul ledalvez²⁰. Padal, keit ha ma klasked devezout diwar-bouez hennadoù soliadel e sanked en amforzhioù. Betek stadañ ez eo ken gwir all dodañ ez eus ha n'eus ket eus an alvez, ez eo ha n'eo ket an den alvez, ez eo ha n'eo ket solius an hennadoù soliadel. Betek anaout ez eo hevelep valigañs etre bout ha na-vout un amplegad eus aoz mab den krouer²¹. Pa lavarer ez eo al louer nemetañ mab den krouer, emeur en tu-kiz d'an disrann diavaez-diabarzh, e troer ouzh "an ampoent ma weler ur furm pe ma klever ur sten, a-raok d'un dangorenn pe d'un ergorenn bezañ", evit adkemer gerioù NISHIDA²². Predig an anlouerañ²³ eo, an den o vezañ ennañ krouer ar bed en hevelep doare ma 'z eo barzh lenner ar barzhoneg. Pa haer NISHIDA "ez eo an anlouerañ ar werc'helezh nemeti" ha, war un dro, "n'eus ket eus an anlouerañ e kement ha henn"²⁴ e kelenn dimp doareoù an hent da gemer evit nesaat d' "an anlouerañ e kement ha henn" evel kalon an eztaoliñ. Pimpatrom an eztaoliñ eo an oberenn arz, e kement ma 'z eo kounaell eus predig an anlouerañ.

Orin furmel ha sterel Gl. *exprimer*, Al. *ausdrücken* eo La. *expr* "(mo, dezhañ ar c'hemeradurioù danvezel "distrilhañ, ezwaskañ" hag, endeo, ar c'hemeradurioù buhezel "derc'hennañ, deouezañ ; taolenniñ ; haneilañ". Anat eo e tere gerluniadur an termen ouzh an intentadoù soliadek : "ezvountañ udb. eus ar c'hreiz", "kas un X eus ar bed diabarzh d'ar bed diavaez", leterc'had a laka sellout mab den evel ur frouezhenn o leuskel sun e drivli hag e breder dindan wask an darvoudoù, pe evel ur wezenn a ra heol Ebrel d'he delioù ha d'he bleunioù tarzhañ eus rusk he barroù²⁵. Hogen pezh a vez eztaolet ne oa ket anezhañ a-raok, ac'hoel pa intenter *eztaoliñ* evel *komz komzus* hervez ar ster a ro MERLEAU-PONTY d'ar c'herienn²⁶. Leterc'had kevazasoc'h e ve

²⁰ Sl. La-04 42 ; La-12 238 ; La-13 104 hh. ; La-16 244-245, 288 hh., 329.

²¹ Sl. La-16 329.

²² Sl. La-14 222.

²³ Sl. La-14 124-125, 346 n. 1.

²⁴ Sl. La-14 223.

²⁵ Keal dec'heriet a du 'rall gant Br. *diavaeziñ*, Gl. *exterioriser*.

²⁶ "Pe c'hoazh e c'hallfed diforc'hiñ ur gomz komzus hag ur gomz komzet. Ar gomz komzus eo an hini m'emañ an ereulañ war nodiñ. Ganti emañ bleinekaet an hanvout diouzh ur « ster » na c'haller despizañ dre ergorenn naturel ebet, en tu-hont d'ar beziat eo e klask emgavout ganti he unan ha setu perak e krou ar gomz evel skor

moarvat hini an eskoriñ bevedel : ent kwer, eztaoliñ zo krouiñ er ster ma vez *krouet* ar bugel ; hemañ zo erzerc'had eus gen e dad hag e vamm ha war un dro deroù un istor n'edo ket enskrivet enno "ma klask drezañ emgavout gantañ e unan en tu-hont dezho".

Sevel a ra ur gudenn a yezhouriezh. Ledan eo steriegezh Gl. *exprimer*. Padal, n'eo ket bemdez emichañs e tigejer diouti ar ster leun lakaet war ar ger gant an dodennadur hon eus graet da heul ar prederour gall, eleze dougen ur gomz komzus, sevel ur gounaell a 'n anlouerañ : peurliesañ e reer gantañ hep lakaat kemm etre *komz komzus* ha *komz komzet*²⁷. Alies ivez en en arverer ent ledanvadel dre astenn kefridi divoud an *exprimer* d'an disoc'h anezhañ (*le sourire exprime la joie, un tableau exprimant la tristesse*), pe ent leterc'hadel dre zremmegañ²⁸ hennadoù fizikel pe jedoniel (*les kilogrammes expriment la masse, une équation exprime une relation*) ha forzh pe zoaread, devoud pe anadenn (*la couleur du fruit exprime son degré de maturité, l'obésité exprime une insatisfaction*, h.a.). Hag e brezhoneg ? Kevatal boas Gl. *exprimer* eo Br. *eztaoliñ* ha ne gav ket din e tlefed klask ur verb all²⁹. Ar gudenn nemeti eo ledander skalfad steriegezh an termen. Kinnig a rafen derc'hel warnañ an daou gemeradur a-geñver gant ar gomz komzus hag ar gomz komzet met bezañ amsellusoc'h evit ar c'hemeradurioù dre ledanviñ ha dreist-holl dre leterc'hañ.

kantouezel d'he na-vout dezhi.” [“Ou encore on pourrait distinguer une parole parlante et une parole parlée. La première est celle dans laquelle l'intention significative se trouve à l'état naissant. Ici l'existence se polarise dans un certain « sens » qui ne peut être défini par aucun objet naturel, c'est au-delà de l'être qu'elle cherche à se rejoindre et c'est pourquoi elle crée la parole comme appui empirique de son propre non-être” (MERLEAU-PONTY, Phénoménologie de la perception, Gallimard, 1945, 229).]

²⁷ “*Hogen an eztaoliñ a ampar un hanved lavarel hag un hanved sevenadurel, lakaat a ra da askouezhañ er boud ar pezh a erdante en tu all. Alese ar gomz komzet, o piaouañ an talvoudegezhioù hegerz evel ur glad gounezet. Diwar an hegerzadoù-se e c'hallo bezañ eztaoladoù all diles — re ar skrivagner, an arzur pe ar prederour.*” [“Mais l'acte d'expression constitue un monde linguistique et un monde culturel, il fait retomber à l'être ce qui tendait au-delà. De là la parole parlée qui jouit des significations disponibles comme d'une fortune acquise. À partir de ces acquisitions, d'autres actes d'expression authentique, — ceux de l'écrivain, de l'artiste ou du philosophe, — deviennent possibles” (*id.*, *ibid.*).]

²⁸ Sl. La-09 87 TA3n ; La-14 48-50.

²⁹ Padal, notomp *ezgeriañ*, damheñvelster a erdal strishoc'h : "eztaoliñ dre c'herioù".

Tro hon eus bet c'hoazh d'ober anv eus ar meidoù³⁰ ha da lakaat kemm etre :

~ ar meidoù diarvenn³¹, graet en amboaz lavarout, anezho *eztaoladoù* ent strizh, eleze *eztaoladoù ereulañ*³² pe *ereuladoù* ; mont a reont d'ober al lavar meidel hag alies e kemeront perzh el lavar teodel e rezh jestroù, dremmveziou ha, betek ur par, darlezadoù³³ ;

~ ar meidoù andiarvenn, anezho daou seurt :

≈ ar meidoù diarzoug, o reiñ da anaout stadoù askre (ar boz, ar gonnar, h.a.) ent emdarzhek, e-maez amboaz ; *eztaoladoù* int er ster ledan, pe *eztaoladoù andiarvenn, diarzoug*, pe *arverkoù (bredel)* ; e se, *arverk al laouended eo ar mousc'hoarzh* ; kewer e ve evelkent lavarout ivez : *eztaol al laouended eo ar mousc'hoarzh* ha zoken : *ar mousc'hoarzh a eztaol al laouended* ;

≈ ar fiñvoù nad int na diarvenn na diarzoug, devoudet ma 'z int gant ur c'hleñved pe ur gloazad, evel ar wendag³⁴ da skouer ; e nep doare n'int eztaoladoù ; *arverkoù kreudel*³⁵ ez eus anezho, *azonoù kleñved* en degouezh.

Pa gemerer an eztaoladoù o unan da zivoud, un oberenn arz da skouer, ez anad lies arvez d'an eztaoliñ. Kewer eo a dra sur lavarout ez eo an oberenn eztaolad an arzour, hogen ivez ez eo hi divoud an eztaoliñ hag e vez tenor an eztaoled, frouezh an anlouerañ c'hoarvezet gant an arzour, anloueret gant an arvesterion d'o zro. Ken kewer eo enta, ma n'eo ket keweroc'h, lavarout ez *eztaol* an oberenn an anlouerad-mañ anlouerad — ha mar greer eztaoler eus an

³⁰ Sl. La-11 97-98.

³¹ Er Vredvededouriezh e keveneber ar fiñvadoù diarvenn (Gl. *mouvements intentionnels*) hag ar fiñvadoù diarzoug (Gl. *mouvements automatiques*), sl. La-16 42, 212.

³² Sl. La-10 408-409 ; La-15 369.

³³ Sl. La-17 171 hh.

³⁴ Br. *gwendag* b., azon an tetanoz, dargrezad (sl. La-09 292) kigennoù an dremm o reiñ dezhi neuz sonnet ur mousc'hoarzh pe ur c'hoarzh (Gl. *rictus, rire sardonique* ; Sz. *canine laugh, sardonic laugh, risus caninus, risus sardonius*).

³⁵ Pell eo a vezañ spis ar vevenn etre an *arverkoù bredel*, annezet gant ur c'hantaezad emouez pe diemouez, hag an *arverkoù kreudel* a-geñver gant arc'hwelioù bevedel hep mui. Arverk kreudel rik eo an damoug argrezañ en ur gigenn pa skoer war he stirenn. Argrezadur kigennoù an dremm gant al laur avat a c'haller deskrivañ evel arverk ken kreudel ken bredel. Da notañ ivez ar rummoù kleñvedel : an *arverkoù bredanaezel* (Gl. *psychopathologiques*) evel strafuilhoù meid ar skizofrened, hag an *arverkoù kreudanaezel* (Gl. *physiopathologiques*) evel ar wendag pe, eunoc'h, paz ar bronkit.

arzour, e ranker anaout ez eo ken eztaoler all an arvester. E se, ar frazenn *ur simfonienn oc'h eztaoliñ al levenez* a empleg ez eo sonerezh, aozer ha selaouer pep hini ken ha ken divoud an un eztaoliñ³⁶. Notomp ivez an damheñvelster *deouezañ*³⁷ o kennotañ ez eo aet an eztaoled da eztaoler, an arouez da ouez, sk. : *Ur poltred o teouezañ meurdez un tiern*. Bomm MATISSE : “*Mon seul but, c'est l'expression*” a drofed : “*Va fal nemetañ eo an deouezañ.*”

Astennet eo bet an arver eus Gl. *exprimer, expression* da lavar ar skiantoù, dre leterc'had ar wech-mañ ha n'eo ket mui dre ledanviñ evel en arverioù emaoamp o paouez ezrevellañ.

E lavar ar Vezekniezh ez eer alies dre dun an dremmegañ : handerc'hañ a reer ar c'hleñvedoù evel gouzrec'hioù en araez da eztaoliñ. Da skouer e komzer eus *expression clinique du diabète* a-zivout azonoù an diabet. Hag ar brezhoneg en defe da vont da heul, da vlinaat steriegezh *eztaol-* dre strewiñ e generadurioù ? Da 'm meno e spir ar c'hevatal : *erzerc'had(où) klinikel an diabet* (o klotañ a du 'rall gant an droienn c'hallek heñvelster d'an hini usveneg : *les manifestations cliniques du diabète*). Skouer all : Gl. *l'amitié est l'expression d'une akinésie*, Br. *erzerc'had un anfiñv eo an anveid*.

Heñvel dra, en Hiloniezh, Gl. “**codominance. Propriété de deux gènes allèles d'exprimer l'un et l'autre, dans le phénotype, les caractères qu'ils déterminent**³⁸” a yafe da Br. “**kedtrec'hegezh. Perzh gant div c'henenn allel da erzerc'hañ o div er fenotip an doarenoù en o dalc'h**”.

Notomp ez eo ar verb *erzerc'hañ* ken antrazeat : *erzerc'hañ a ra an diabet dre an azonoù-mañ [...]* (“dont a ra war wel”), ken trazeat : *ar gen a erzerc'h an doarenoù [...]* (“a laka da zont war wel”).

E lavar ar Jedoniezh, e talvez peurliesañ Gl. *exprimer* kement ha “reiñ da anaout un dezrevell”, e se ez eo heñvelster gant Gl. *énoncer*. Dezhañ e roer ar c'hevatal Br. *dezgeriañ*, sk. : “*Dezgeriañ a reer an disoc'h-se evel henn : ar gevreizhenn o kevrediñ ouzh pep parzh eus w elfenn eus F e debegezh zo ur gevreizhenn angingresk a deskadoù.*³⁹”

³⁶ War se, kv. keal ar *c'henemsklaeriadur*, sl. *Emsav* 123 13 ; La-08 161 ; La-10 252.

³⁷ Sl. La-08 255 hh., 259 pergen.

³⁸ HAMBURGER & Coll., *Dictionnaire de Médecine Flammarion* (1991) 198.

³⁹ Y.- B. AN NOALLEG, *Jedoniezh II* (2000) 44.

E lavar ar Yezhoniezh hag ar Yezhouriezh, e reer gant Br. *dec'heriañ* evel kevatal da Gl. *exprimer* er ster "arouesaat (ur c'heal dre ur c'herienn)", sk. : "Br. bara, Gl. pain zo o daou dec'heriadoù un hevelep keal [...]"⁴⁰. Notomp an arver eus Br. *rezhiennañ* evel damheñvelster da Br. *dec'heriañ*, sk. "keal ar "bara" a vez dec'heriet (rezhiennet) gant Br. bara"^{40,41}.

E lavar ar Fizik, e talvez peurliesañ Gl. *(s')exprimer* kement ha "reiñ da anaout (dre ur furm jedoniell peurliesañ)", sk. : Gl. *équation exprimant la relation entre différentes formes d'énergie*⁴². Dereout a ra ar verboù Br. *denaouiñ* (ent diarlenn : "lakaat da naouiñ"), *rezhiennañ* (ent diarlenn : "lakaat e rezh", "bezañ rezienn eus") ; treiñ a rafen : Br. *atalad o tenaouiñ (o reziennañ) an daveadur etre furmoù gremm kevarall*.

Koulskoude, pa vez eus an divoud ur ventenn pe ur c'hementad, e klot Gl. *(s')exprimer* gant Br. *dewerzhañ*, sk. : Gl. *le champ électrique est exprimé (s'exprime) en volts par mètre*, Br. *dewerzhet e vez an tredanvaez diwar-bouez voltoù dre vetr* ; Gl. *la réactance condensive est exprimée en ohms*, Br. *an adharzded douenel a vez dewerzhet dre omoù* ; Gl. *volume pulmonaire généralement exprimé en pourcentage de la capacité vitale ou de la capacité pulmonaire totale*, Br. *ec'honad skevent dewerzhet peurliesañ diwar-bouez un dregantad eus ar barr bevadel pe eus ar barr skevent hollel*⁴³.

[GE – 19 11 05] A-gostez e 'm boa lezet an arverioù mezegel all eus Gl. *expression* pa verkont arc'hwelioù bevedel ha bredvevedel, evel er skouerioù-mañ : Gl. *audimutité d'expression pe l'expression est troublée par une dyspraxie*, h.a., erezet ma oan gant an hanc'herieg digempenn o ren er yezhoù all war an taread-mañ. Hep arvennout ober an dro glok anezhañ, e klaskin lakaat urzh en hanc'herieg vrezhonek keñverek.

Ar skouer gentañ, Gl. *audimutité d'expression* a zespizer evel henn : "anaez ganedigel, anezhañ kevret muderezh ha kleverezh reol ar c'homzoù". Anvadoù

⁴⁰ La-10 169.

⁴¹ A-zivout lunierezh ha despizadur Br. *dec'heriañ*, *ezgeriañ*, *ezaoliñ*, *rezhiennañ*, h.a., sl. *Preder* 53-54 91 ; La-08 (v° *derc'hennañ*) 278 ; La-09 (v° **geriañ**, **ezgeriañ**, h.a.) 262 ; La-10 (v° **s'exprimer**) 22, (v° **représenter**) 168 hh. ; GSTL (v° **représentation**) § 3637 ∇.

⁴² Arroud tennet eus GEHIN war ar stern.

⁴³ Arroudoù tennet eus GEVE.ms.

all : Gl. *alalie congénitale, alalie idiopathique de Cohen, aphasie motrice d'évolution, aphasie congénitale*.

A-gevenep, en *audimutité de compréhension* ez eo mut ar bugel hep bezañ bouzar, met ne vez ket al lavar teodel hag eñ reol e veizegezh a du 'rall. Anvadoù all : *agnosie auditive verbale congénitale, aphasie d'évolution de Ley, aphasie de réception, aphasie congénitale de Kussmaul, aphasie d'intégration, surdité verbale congénitale* [da notañ e laka aozerion 'zo an tri anvad-mañ diwezhañ da heñvelster gant Gl. *mutisme hystérique, Sz. aphasia paranoica*].

A-genstur gant an daou anaez ganedigel-se ez eus daou stroll anaeziou arzeuat (diwar un anaf en empenn hag o tizhout an oadourion peurliesañ) :

Gl. *aphasie motrice* "freuzadur lavar teodel ar c'hlañvour hep strafuilh en e vezidigezh eus lavar teodel an dud all". Anvadoù all : Gl. *aphasie de Broca, aphémie, Sz. ataxic aphasia, Broca's aphasia, motor aphasia, frontocortical aphasia, aphemia, logaphasia*⁴⁴ [da notañ ne laka ket aozerion 'zo *aphasie motrice* hag *aphasie de Broca* da heñvelster].

Gl. *aphasie sensorielle* "freuzadur meizerezh lavar teodel an dud all hep koll al lavar teodel, met gant strafuilhoù ennañ en azlamm diwar an dic'halloud da intent al lavar klevet". Anvadoù all : Gl. *aphasie de Wernicke, Sz. impressive aphasia, sensory aphasia, temporoparietal aphasia, Wernicke's aphasia, receptive aphasia, logamnesia*⁴⁵ [da notañ ne laka ket aozerion 'zo *aphasie sensorielle* hag *aphasie de Wernicke* da heñvelster].

Pa vez kevret an div furm a-zioc'h e komzer eus Gl. *aphasie totale, Sz. complete aphasia, total aphasia, global aphasia, cortical aphasia, expressive-receptive aphasia, combined aphasia, mixed aphasia*.

Kentañ evezhiadenn : en holl anaeziou emamp o paouez ezrevellañ ez eus anv eus galloud ar gouziviad da arwerc'hañ⁴⁵ al lavar teodel, ken an hini a ya anezhañ d'an dud all, ken an hini a zeu dezhañ eus an dud all, pe, e gerioù all : Gl. *le langage verbal produit, le langage verbal reçu, Br. al lavar teodel ec'hodet, al lavar teodel enodet*⁴⁶.

Eil evezhiadenn : e galleg hag e saozneg ez eo dec'heriet kealioù an ec'hodiñ hag an enodiñ gant un aridennad termenoù dispis steriet dre zivellekaat kentoc'h eget sterius d'ar c'herienn ma emaint ; evit an termenoù o tougen keal an ec'hodiñ : Gl. *[audimutité] d'expression, [aphasie] motrice,*

⁴⁴ Sl. La-16 196.

⁴⁵ Sl. La-12 306-307.

⁴⁶ Sl. La-16 195-196, 258-280.

Sz. motor [aphasia], expressive[-receptive aphasia] ; an termenou o tougen keal an enodiñ : Gl. [audimutité] de compréhension, [aphasie] de réception, [aphasie] d'intégration, [aphasie] sensorielle, Sz. impulsive [aphasia], sensory [aphasia], receptive [aphasia] ; hep menegiñ an termenou oc'h entalañ keal an ec'hodiñ : Gl. [audi]mutité, alalie, aphémie pe an enodiñ : Gl. agnosie auditive verbale [congénitale], surdité verbale [congénitale].

Kinnig a ran digej pep hini eus an daou geal hag o dec'heriañ dre dermenou spis, unkemeradec evel ma tere ouzh termenou skiantel. Kentañ mennoz a zeu eo ober gant *ec'hodiñ* hag *enodiñ* bet arveret endeo er studi embannet war ar strafuilhoù e lavar teodel ar vugale⁴⁶. E se e rafemp kel eus *klevmuderezh ec'hodiñ* ha *klevmuderezh enodiñ*, eus seurtadoù an *ankomz ec'hodiñ* hag an *ankomz enodiñ*... Koulskoude, da 'm meno e c'haller mont pelloc'h en dodennadur.

E gwir, an termenou *ec'hodiñ*, *enodiñ*, amprestet digant ar Stlenneg, ne reont ket lakaat kemm etre furmoù kevarall ar stenioù kaset ha paket gant ar gouzrec'h : *stilakañ an daouarn*, *toumpañ an treid*, estren enta d'al lavar teodel, *an huanad*, *ar paz*, *ar garmoù laur*, dedaolet dre ar forzhioù analañ evel al lavar teodel, zo ec'hodadoù a c'hell bezañ, diouzh an dro, stenioù rik, pe lavar meidel, ha war un dro enodadoù evit ar gouzrec'hioù all. Goût a ouzomp emañ disparti er bevedeg arc'hwelioù ketep al lavar teodel hag al lavar meidel hag e c'hell an eil bezañ freuzet dre un anaez hep ma ve tizhet egile. Gant ar re vouzar e kemer al lavar meidel lec'h al lavar teodel, hag al lavar meidel, kevatal ent vuhezal hag ent kedvuhezal d'al lavar teodel, zo eveltañ en ardizh anaezioù freuzus.

En hevelep doare ma reer anv eus *ankomz ec'hodiñ* hag a *ankomz enodiñ*, eur degaset d'ober anv a *anveid ec'hodiñ* hag a *anveid enodiñ*. Hag, e gwir, o deus an nervimbourc'herion diskouezet emañ ar strafuilhoù el lavar meidel gant ar vouzareion hag el lavar teodel gant ar glevourion e dalc'h tizhadoù empenn heñvel⁴⁷, ha graet *aphasia* ivez eus freuzadur al lavar

⁴⁷ Sl. DAMASIO H. ha kenl., "Sign Language Aphasia during Left-Hemisphere Amytal Injection", *Nature* 322 (1986) 363-365. BELLUGI U. ha kenl., "Enhancement of Spatial Cognition in Hearing and Deaf Children", *From Gesture to Language in Hearing Children*, Springer Verlag (1989). Oliver SACKS, *Seeing Voices. A Journey into the World of the Deaf*, Univ. Calif. Press (1989) [tr. gl. : *Des yeux pour entendre. Voyage au pays des sourds*, Seuil (1990) 128-133 — en embannadur-mañ e kaver ul levrlennadur puilh eus an testennoù saoznek hegerz e 1990 war an divoud].

meidel, ent resis : Sz. *Sign language aphasia*⁴⁸. E se, ez anreer ez eo al lavar teodel hag al lavar meidel (ar c'homz hag ar meidiñ) gwerc'heladurioù un arc'hwel boniekoc'h a gav e hent a-dreuz "glennadur" an araezioù hegerz er bevedeg, dre an naozioù klevedel, gweledel, loc'hadel, analel, stokadel⁴⁹, h.a. Pe anvad lakaat war an kez arc'hwel boniek evit gallout kas pelloc'h ar studi anezhañ ? An termen kentañ o tont d'ar spered eo *lavar* evel just, o vezañ ma 'z eo boutin ar gedrann *lavar* etre an termenoù *lavar teodel* ha *lavar meidel*, h.a. Neoazh, en div c'herienn-se ez eo *teodel* ha *meidel* destieroù o deus, ouzhpenn o c'hefridi dispartiañ daou seurt lavar, ezvevennet rannbarzhioù eus steriegezh *lavar* ; an termen-mañ zo dezhañ lies kemeradur hervez an diskiblezh, er Brederouriezh, er Vredoniezh, er Gevredadouriezh, h.a. An arc'hwel boniek a glaskomp dodennañ zo arc'hwel brednervel an ec'hodiñ hag enodiñ arouezioù. Gantañ emamp war ar goubledenn etre bred ha beved, spisoc'h etre ambredañ hag arhentañ. SAUSSURE a zeskrivas an arouez evel an unvez dezhi an div zremm kanteul hag arganteul. Amañ e sellomp, n'eo ket ouzh an arouez graet, goubaret diouzh ar metoù ma vev ha diskejet war daol ar yezhoniour, met ouzh ar genel arouez, ouzh an arouez war zi-flukañ etre un den hag un den all. An div zremm deskrivet gant ar yezhoniour zo aspadennoù hep mui ; testoù n'int ken eus div gemez : eztaoliñ zo kement hag enkorfañ un ambredañ en un arhentañ, ambredañ hag arhentañ o terc'hel pep hini d'e gemez piaouel hep paouez a amparañ un unvez eus bremañ bev an eztaoler. D'e dro, an degemerer a werc'hela an kez ambredañ enkorfet en un arhentañ e rezh un unvez eus e vremañ bev. Hogen evel pep burzhud eo bresk buhez an arouezioù ; ur brelladur en ambredañ, ur gwariadur en arhentañ ha setu freuzet ar c'hehentiñ. E dialusk hevelep enkorfañ emañ an arc'hwel boniek a glaskomp dodennañ : reiñ a ra e ster d'ar ger *lavar* en termenoù *lavar teodel* ha *lavar meidel* — arc'hwel boniek a welfen a-walc'h dec'heriet diwar-bouez ur gedrann hon eus bet tro da gorvoiñ c'hoazh, an henvrezhoneg *-lus-*.

hBr.-*lus-* a gaver e *doilux* "se manifestant, se produisant, s'exprimant", *douolousé* "tu exprimes, manifestes", *lusion* "mouvement, voie ; expression

⁴⁸ Troet e galleg e levr Oliver SACKS usveneged dre « *aphasie des Signes* ».

⁴⁹ Ditouret e vez degouezhioù kehentiñ dre arouezioù treset war ar c'hroc'hen (skouerioù istorel tud bouzar ha dall).

verbale"⁵⁰. Korvo hon eus gounezet gant e generadur "mouvoir" e Br. *luzad* "pulsion"⁵¹, Br. *aerluzell* "éolienne"⁵², gant e generadur "s'exprimer" e Br. *azluzañ*, *korluzañ* (neuzennoù distilh⁵³), *deluzañ* "proférer, mettre au jour"⁵⁴.

Diwar neuze hon eus tro da reiñ e brezhoneg un destladur eeun ha sklaer eus strafuilhoù al lavaroù teodel, meidel, h.a. :

BREZHONEG	GALLEG	SAOZNEG
<i>klevmuderezh ezluzañ, anezluz ganedigel</i>	<i>audimutité d'expression, alalie congénitale, alalie idiopathique de Cohen, aphasie motrice d'évolution, aphasie congénitale</i>	
<i>klevmuderezh enluzañ, anenluz ganedigel</i>	<i>audimutité de compréhension, agnosie auditive verbale congénitale, aphasie d'évolution de Ley, aphasie de réception, aphasie congénitale de Kussmaul, aphasie d'intégration, surdité verbale congénitale</i>	
<i>ankomz anluz teodel</i>	<i>aphasie</i>	<i>aphasia</i>
<i>anluz meidel</i>	« <i>aphasie des Signes</i> »	<i>Sign language aphasia</i>

⁵⁰ Sl. DGVB 148-149, 151, 248. FLEURIOT a not : "Le sens primitif du radical *lus-* écrit *lux*, *lous* est "mettre en mouvement" d'où "exprimer" ; le sens semble assez voisin de celui du latin *cio#* 1) "mouvoir" 2) "proférer"" (DGVB 149). A du 'rall, e c'houlaka ur gerentiezh etre *-lus-* ha hBr. *luscou*, en ur spizañ a-zivout hemañ : "Le sens ancien apparaît dans le vannet. *lusqu*, *lusque* "impulsion, élan, tendance"" (DGVB 248).

⁵¹ Sl. GBLF § 1024.

⁵² Sl. La-16 161-162.

⁵³ Termenoù hep kevatal resis e galleg, sl. La-09 79-80.

⁵⁴ Sl. La-12 241, 399.

<i>ankomz ezluzañ, anezluz (arzeuat)</i>	<i>aphasie motrice, aphasie de Broca, aphémie</i>	<i>ataxic aphasia Broca's aphasia, motor aphasia, frontocortical aphasia, aphemia, logaphasia</i>
<i>ankomz enluzañ, anenluz (arzeuat)</i>	<i>aphasie sensorielle, aphasie de Wernicke</i>	<i>impressive aphasia, sensory aphasia, temporoparietal aphasia, Wernicke's aphasia, receptive aphasia, logamnesia</i>
<i>ankomz hollel, anezluz-anenluz, peuranluz</i>	<i>aphasie totale</i>	<i>complete aphasia, total aphasia, global aphasia, cortical aphasia, expressive-receptive aphasia, combined aphasia, mixed aphasia</i>